

บทที่ 6

ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาทของวิทยุท้องถิ่น

ตามแนวคิดทฤษฎีองค์การ การที่สื่อมวลชนหนึ่ง ๆ จะสามารถแสดงบทบาทหน้าที่ของตนได้ดีเพียงใดนั้น องค์ประกอบสำคัญประการหนึ่ง คือ แรงบีบบังคับต่าง ๆ ทั้งที่เกิดจากการควบคุมภายในสื่อเอง และเนื่องจากองค์กรสื่อมวลชนเอง ก็ถูกกำหนดให้ปฏิบัติงาน หรือ ผลิตผลงานออกมาภายใต้กรอบของสถาบันอื่น ๆ ในสังคม จึงเปรียบเทียบเสมือนว่า ทุก ๆ ส่วนในสังคม ได้ทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมอีกต่อหนึ่ง

ในการแสดงบทบาทหน้าที่ของวิทยุท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และ ทรัพยากรธรรมชาติก็เช่นเดียวกัน มีปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ที่เป็นปัจจัยสนับสนุน และ เป็นอุปสรรคต่อการแสดงบทบาท ซึ่งผู้วิจัยจะได้สรุปปัจจัยต่าง ๆ ตามบทบาทปัจจุบันที่วิทยุท้องถิ่นกำลังกระทำ โดยเรียงลำดับจากบทบาทที่วิทยุท้องถิ่นแสดงมากที่สุด ไปจนถึงบทบาทที่ไม่สามารถแสดงได้ ดังนี้

บทบาทในการนำเสนอข่าวสาร

เป็นบทบาทที่วิทยุท้องถิ่นกระทำมากที่สุด ซึ่งเนื่องมาจากมีปัจจัยสนับสนุนทั้งภายในและภายนอก ได้แก่

ปัจจัยภายใน

1. นโยบาย สถานีวิทยุทั้ง 2 สถานีให้ความสำคัญกับข่าวสารอยู่แล้ว โดยได้จัดรูปแบบรายการให้มีช่วงเวลาในการนำเสนอข่าวทุกต้นชั่วโมง ซึ่งเป็นข่าวที่ถ่ายทอดมาจากสถานีแม่ข่ายในกรุงเทพฯ ฯ และ ยังจัดช่วงเวลาสำหรับนำเสนอข่าวในท้องถิ่นอีกด้วย เช่น ในรายการ “ ศูนย์ข่าวชลบุรี ” ของ สถานีวิทยุ สวท. ชลบุรี และ อสมท. บริการ ในช่วงเวลา 12.20 –12.30 น. เป็นต้น

2. บุคลากร เป็นปัจจัยสนับสนุนสำคัญสำหรับสถานีวิทย์ สวท. เพราะหัวหน้าฝ่ายออกอากาศมีความสันทัดในการทำข่าว และมักได้รับมอบหมายให้ออกไปทำข่าว จึงมีข้อมูลที่ทันเหตุการณ์ และมีรายละเอียดมานำเสนอได้มาก

ปัจจัยภายนอก

1. แหล่งข่าว หน่วยงานราชการ และ หน่วยงานเอกชนในท้องถิ่น ได้รับทราบว่สถานีวิทย์มีการให้บริการออกข่าวประชาสัมพันธ์ให้โดยไม่คิดมูลค่า เมื่อมีกิจกรรมใดในหน่วยงาน ก็จะส่งข่าวมาให้ เป็นการประหยัดเวลาในการหาข่าวของสถานีวิทย์

ปัจจัยอุปสรรค ที่เห็นได้ชัดมีเพียงประการเดียว คือ เรื่องบุคลากร โดยสถานีวิทย์หนึ่งมีจำนวนบุคลากรน้อย ในขณะที่บุคลากรของอีกสถานีวิทย์หนึ่ง ทัศนัจัดรายการประเภทบันเทิง

บทบาทในการสร้างจิตสำนึก

เป็นบทบาทที่กระทำมากเป็นลำดับที่ 2 ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ส่งสารเห็นว่าเป็นบทบาทที่กระทำไ้ยากขึ้น เพราะ ผู้ฟังแต่ละคนต่างมีความคิดแตกต่างกัน มีพื้นฐานแตกต่างกัน (เบญจมาภรณ์ ปราบพาล , สัมภาษณ์ , 16 ตุลาคม 2541) แต่ที่ยังเป็นบทบาทที่กระทำไ้มากที่สุด เพราะมีปัจจัยสนับสนุนได้แก่

ปัจจัยภายใน

1. นโยบายของสถานีวิทย์ สถานีวิทย์ท้องถิ่นทั้ง 2 สถานีวิทย์ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างจิตสำนึก โดยการแสดงบทบาทนี้ส่วนใหญ่จะในรูปของการออกอากาศสปรตวิทยุ ทั้งที่ได้มาจากหน่วยงานอื่น ๆ และ สปรตวิทยุที่สถานีวิทย์ผลิตเอง อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก

แต่ละสถานี จำเป็นต้องให้บริการกับหลายหน่วยงาน จึงจำเป็นต้องจัดแบ่งเวลาเพื่อ ออกอากาศสปรอตสร้างจิตสำนึกหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อม , ครอบครัว , ศาสนา , วัฒนธรรมไทย กีฬา เป็นต้น ทำให้ไม่สามารถทุ่มเทเวลาให้กับเรื่อง สิ่งแวดล้อมได้เต็มที่ ผู้รับสารจึงยังรู้สึกว่สถานีวิทยุกระทำบพบาทเพื่อสิ่งแวดล้อมได้ น้อย และมีความคาดหวังให้แสดงบพบาทนี้เพิ่มขึ้นอีก

2. *ความตั้งใจของผู้ส่งสาร* จากการสัมภาษณ์นักจัดรายการของสถานีวิทยุท้องถิ่น มีความเห็นว่า เป็นหน้าที่ของสื่อมวลชนประการหนึ่งที่จะต้องร่วมสร้างจิตสำนึกด้าน การอนุรักษ์ฯ ให้แก่ผู้ฟัง ดังเช่นที่ เบญจมาภรณ์ ปราบพาล นักจัดรายการให้ สัมภาษณ์ว่า

“ สิ่งแวดล้อมแย่งลง อยากกระตุ้นให้ทุกคนช่วยกันแก้ไข โดยเริ่มที่ตนเอง ต้อง คิดเองได้ “

3. *ความไม่ซับซ้อนในการเตรียมงาน* การแสดงบพบาทด้านการสร้างจิต สำนึกนั้น นักจัดรายการสามารถทำได้โดยไม่ต้องใช้เวลาเตรียมข้อมูลมาก โดยเฉพาะ ถ้าเป็นการสร้างจิตสำนึกแบบ ลอย ๆ นักจัดรายการสามารถสามารถถ่ายทอดสิ่งที่ตน เองคิด หรือ ได้ยินได้ฟังมาไปสู่ผู้ฟังได้ทันที หรือหากเป็นการสร้างจิตสำนึกด้วยการให้ ข้อมูล อาจใช้เวลามากกว่าการสร้างจิตสำนึกแบบ ลอย ๆ แต่ก็ยังใช้นเวลาน้อยกว่าอีก หลายบพบาท นักจัดรายการจึงสามารถแสดงบพบาทนี้ได้บ่อย

บพบาทในการให้แนวทางปฏิบัติ

เป็นบพบาทที่แสดงมากเป็นลำดับ 3 ซึ่งปัจจัยสนับสนุนที่ให้แสดงบพบาทนี้ได้มาก นอกเหนือจากปัจจัยสนับสนุนด้านนโยบาย และ แหล่งข้อมูลเช่นเดียวกับบพบาทอื่น ๆ แล้ว ปัจจัยอีกประการหนึ่งที่สนับสนุนการแสดงบพบาทนี้ คือ ทศนคติของนักจัดราย

การ ดังเช่นที่ อูโร (อ่างแล้ว) ให้ความเห็นว่า การให้แนวทางให้ผู้ฟังนำไปปฏิบัติได้เลย จะได้ประโยชน์มากกว่า โดยจะนำข้อมูลมาทำให้เข้าใจง่ายก่อนนำเสนอ

บทบาทในการให้ความสนับสนุนร่วมมือ

เป็นบทบาทเชิงรับที่วิทยุท้องถิ่นกระทำได้เป็นลำดับ 3 โดยมักกระทำคู่กับการนำเสนอข่าวสาร โดยเป็นการให้ความร่วมมือประชาสัมพันธ์ข่าวสารของหน่วยงานราชการ และหน่วยงานเอกชน ซึ่งปัจจัยประการสำคัญที่สนับสนุนให้วิทยุท้องถิ่นสามารถกระทำบทบาทนี้ได้ เป็นปัจจัยภายในองค์กร ได้แก่ นโยบาย เพราะทั้ง 2 สถานีมีนโยบายที่จะให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ อยู่แล้ว เช่น สถานีวิทยุ สวท.ชลบุรี มีนโยบายให้สถานีวิทยุเป็นสื่อกลางสร้างความเข้าใจระหว่างรัฐ กับ ประชาชน สถานีจึงให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ ไม่ว่าจะเป็นในท้องถิ่น หรือ ในภูมิภาคอื่นในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร หรือ จัดสรรเวลาให้ออกอากาศ ส่วน สถานีวิทยุอสมท. พัทยา มีนโยบายของผู้บริหารที่ต้องการให้สถานีเป็นวิทยุของชุมชน ดังนั้น การกำหนดรูปแบบรายการจึงทำให้สนับสนุนร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี การแสดงบทบาทนี้เป็นที่ยอมรับต่อบรรดาตัวแทนรัฐ และผู้ใช้สื่อที่เคยขอความร่วมมือจากสถานีวิทยุ

บทบาทในการให้ความรู้

เป็นบทบาทที่แสดงมากเป็นลำดับ 3 เพราะมีปัจจัยสนับสนุนดังนี้
ปัจจัยภายใน

1. แหล่งข้อมูล สถานีวิทยุมักจะใช้แหล่งข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหนังสือพิมพ์ , นิตยสาร , เอกสารเผยแพร่ รวมถึงสื่ออินเทอร์เน็ต เช่น โฮมเพจของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม รายการโทรทัศน์ ซึ่งจะมีเรื่องราวความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็น

จำนวนมาก อย่างไรก็ตาม การใช้แหล่งข้อมูลลักษณะนี้ ก็เป็นปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้มีการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นไม่มากนัก

2. *ทัศนคติของนักจัดรายการ* เนื่องจากนักจัดรายการจะรับผิดชอบในการหาเนื้อหา มานำเสนอเอง ทัศนคติของนักจัดรายการจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ดังเช่น ในช่วงของเบญจมาภรณ์ จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการให้ความรู้ค่อนข้างมาก เป็นเพราะ

“ ทุกวันนี้คนเขาเปรียบธรรมชาติมาก น่าเป็นห่วง เพราะไม่ค่อยมีใครใส่ใจ สิ่งแวดล้อมมันแย่ง อยากให้ทุกคนรู้ว่ามันเกิดจากอะไร จะได้ช่วยกันแก้ไข ”

“ คนไม่ค่อยมีความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม ถ้าเค้าได้รู้ จะช่วยให้ตอบสนองต่อปัญหา ได้ดีกว่านี้ ”

สำหรับบทบาทที่วิทยุท้องถิ่นได้กระทำบ้าง แต่ในปริมาณไม่มากนัก ได้แก่ บทบาทในการให้สถานภาพ และการเสนอแนวคิดในการแก้ปัญหา ซึ่งมีปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยอุปสรรค ดังนี้

บทบาทในการให้สถานภาพ

ถึงแม้ว่าบทบาทนี้จะเป็นบทบาทเชิงรับ แต่ก็ พบการแสดงบทบาทนี้น้อยครั้ง ซึ่งปัจจัยสำคัญประการหนึ่งได้แก่ แหล่งข่าว / แหล่งข้อมูล เนื่องจากผู้ผลิตรายการใช้ข้อมูล จากแหล่งทุติยภูมิ เช่น หนังสือพิมพ์ , นิตยสาร ดังนั้น หากหน่วยงานมีกิจกรรมที่เป็น ประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม แต่ไม่ได้เผยแพร่ในสื่อใด ก็เป็นการยากที่สื่อวิทยุจะได้รับ ทราบ และนำมาเผยแพร่ให้สาธารณชนได้รับรู้ต่อ ดังเช่นที่ไกรสร บุญมา นักจัด รายการ กล่าวว่

“ เราไม่ได้เข้าไปร่วมกิจกรรมตรงนั้น หรือ เค้าไม่ได้เผยแพร่ เราก็ไม่สามารถ ไปรู้ได้ ” (สัมภาษณ์ , 16 ตุลาคม 2541)

บทบาทในการเสนอแนวคิดในการแก้ปัญหา

เป็นบทบาทเชิงรุกที่วิद्यุท้องถิ่นกระทำได้น้อยมากนัก เพราะการเสนอแนวคิดเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาในระดับนโยบาย หรือ ในภาพรวมนั้น จำเป็นต้องใช้เวลาในการหาข้อมูลให้เข้าใจหลาย ๆ แง่มุม ซึ่งด้วยลักษณะการทำงานในแต่ละวัน ไม่เอื้ออำนวยให้กระทำเช่นนั้นได้ จึงไม่สามารถให้แนวคิดได้มากนัก แต่ที่ยังมีกระทำอยู่บ้างเป็นเพราะทัศนคติของนักจัดรายการที่เห็นว่า บทบาทนี้มีประโยชน์ต่อสังคม เพราะ

“ ถ้าเกิดปัญหาขึ้นมา เช่น ชยะ , น้ำเสีย อาจจะเป็นคนแก้ปัญหาไม่ได้ แต่สามารถชักชวนคนที่มีความรู้มาสนทนา มานำเสนอให้คนฟังได้ ” (ไกรสร บุญมา , สัมภาษณ์ 16 ตุลาคม 2541)

สำหรับบทบาทที่สื่อวิद्यุท้องถิ่น ไม่สามารถกระทำได้เลย ในช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล ได้แก่ บทบาทในการเฝ้าระวัง และ การเป็นแกนนำในการปฏิบัติ เนื่องจากมีปัจจัยอุปสรรคดังนี้

บทบาทในการเฝ้าระวัง

ในการวิเคราะห์เนื้อหา ไม่พบการแสดงบทบาทดังกล่าวเลย ซึ่งเนื่องมาจากปัจจัยอุปสรรคหลายประการ ได้แก่

ปัจจัยภายใน

1. บุคลากร เนื่องจากบุคลากรแต่ละคนของสถานีวิทยุต้องกระทำหลายหน้าที่ เช่น เป็นทั้งผู้จัดรายการ และ ผู้สื่อข่าว หรือ เป็นทั้งฝ่ายสร้างสรรค์รายการ และ นัก

จัดรายการ ทำให้ไม่มีเวลาไปสอดส่องปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคม ข้อมูลที่หยิบยกขึ้นมา ก็จะมาจากแหล่งทุติยภูมิเท่านั้น ดังที่ อูโร สารวงษ์ ให้สัมภาษณ์ว่า

“ ทำได้ไม่เต็มที่ ทำได้แค่หยิบยกจากข่าวมาอีกที เราไม่ได้ไปลงงานนั้นโดยตรง เพราะยังต้องมึ่งงานอื่น ๆ ทำ ทำได้เท่าที่เวลาเรามี ... ”

2. นโยบาย เนื่องจาก การดำเนินงานของสถานีวิทยุอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ ดังนั้น การที่นักจัดรายการจะทำหน้าที่เป็นผู้สอดส่องปัญหานั้น ไม่สามารถทำได้เต็มที่ เพราะเกรงว่าจะไปกระทบกับบุคคลอื่น และ จะส่งผลย้อนกลับมายังตนเอง และ สถานี เพราะ

“ เราทำตรงจุดนี้ นายทั้งหลายก็กลัว เราเองก็ต้องกลัวไว้ก่อน ไม่คุ้ม และเป็นนโยบายว่าอย่าไปยุ่งกับการเมือง ”

นอกจากนี้ สถานีวิทยุยังมีนโยบายให้รายการมีความเป็นสากล สามารถตอบสนองความต้องการของคนฟังได้ในวงกว้างที่สุด จึงไม่เน้นการสอดส่องปัญหาของท้องถิ่นในวงแคบ

3. จรรยาบรรณทางวิชาชีพ ผู้ปฏิบัติงานในสถานีวิทยุเห็นว่า การที่จะนำปัญหาใดปัญหาหนึ่งมากระจ่ายเสียงบอกให้คนทั่วไปได้รับรู้ นั้น มีข้อเพียงแค่ว่าเห็นปัญหา แล้วนำมารายงาน แต่ต้องคั่นหารายละเอียดเกี่ยวกับสาเหตุ วิธีการแก้ไข รวมถึงผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ ซึ่งเมื่อบุคลากรของสถานีไม่มีเวลาในการคั่นหารายละเอียดเหล่านี้ จึงเห็นว่าเป็นการไม่สมควรที่จะถ่ายทอดออกไป

“ เราเห็นอะไรมา ก็ไม่เข้าใจว่า หน่วยงานไหนรับผิดชอบ อยู่ ๆ เห็นแล้ว จะเอามาพูดว่าตรงนี้ไม่ดี เราไม่รู้ว่าปัญหาเกิดจากใคร หน่วยงานที่รับผิดชอบเป็นใคร มาพูดโดยไม่รู้ ไม่ได้ (กุลวดี ปฐมชัยอัมพร, หัวหน้าฝ่ายผลิตรายการ ,สัมภาษณ์ 16 ตุลาคม 2541)

บทบาทในการเป็นแกนนำในการปฏิบัติ

บทบาทนี้จะเป็นบทบาทเชิงรุกแบบสูงสุด (extreme) เป็นการเปลี่ยนบทบาทจากการเป็น " กระจก " สะท้อนสังคม มาเป็น " ล้อหน้า " ที่จะขับเคลื่อนสังคมไปในทิศทางที่เห็นว่าเหมาะสม การแสดงบทบาทนี้จำเป็นต้องใช้ปัจจัยสนับสนุนทั้งภายใน และ ภายนอกหลายประการ ซึ่งในช่วงที่ทำการเก็บข้อมูล ไม่พบว่า สถานีวิทยุท้องถิ่นได้แสดงบทบาทดังกล่าว แต่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ รวมถึงการที่ผู้วิจัยอาศัยอยู่ในท้องถิ่น ทำให้ทราบว่า สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท พัทยา สามารถแสดงบทบาทนี้ได้ โดยเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยร่วมกับศูนย์อนุรักษ์พันธ์เต่าทะเล หน่วยบัญชาการต่อสู้อากาศยาน และ รักษาฝั่ง ฐานทัพเรือสัตหีบ และ โรงกลั่นน้ำมัน เอสโซ่ จัดกิจกรรม " แรลลี่เกาะรอย .. ปล่อยเต่าทะเล " เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2541 ซึ่งปัจจัยสนับสนุนสำคัญได้แก่

1. นโยบาย เป็นปัจจัยภายในองค์กรที่สำคัญ เนื่องจากผู้บริหารของบริษัท มีนโยบายที่จะจัดกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ จึงไม่ขัดข้องที่จะให้ทีมงานจัดกิจกรรมขึ้น
2. ทศนคติของบุคลากร บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการ ไม่ว่าจะเป็นหัวหน้าฝ่ายผลิตรายการ หรือ นักจัดรายการ รวมทั้งฝ่ายสนับสนุนต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่มีความยินดีที่มีโอกาสจัดกิจกรรม และมีความเต็มใจที่จะกระทำ การจัดกิจกรรมแต่ละครั้งจึงได้รับความสนใจ และ ความร่วมมืออย่างดีจากกลุ่มผู้ฟัง เช่น การจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์เต่าทะเล ร่วมกับศูนย์อนุรักษ์พันธ์เต่าทะเล หน่วยบัญชาการต่อสู้อากาศยาน และ รักษาฝั่ง กองทัพเรือ ได้คัดเลือกผู้ฟังส่วนหนึ่งเข้าร่วมกิจกรรม และ อีกส่วนหนึ่งได้เปิดขายบัตร เพื่อนำรายได้สมทบมูลนิธิอนุรักษ์พันธ์เต่าทะเล ปรากฏว่า เปิดขายบัตรเพียงครึ่งวัน ก็ขายได้หมด และมีเสียงเรียกร้องให้ขายเพิ่ม ทำให้ต้องเพิ่มจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม จากเดิม 200 เป็น 400

อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว ไม่สามารถกระทำได้อีก ๗
เนื่องจากปัจจัยอุปสรรคหลายประการ กล่าวคือ

ปัจจัยภายใน

1. บุคลากร

1.1 จำนวนบุคลากร เนื่องจากงานการผลิตรายการวิทยุ จะเป็นงานต่อเนื่อง
บุคลากรทุกคนของบริษัท จะมีงานประจำที่ต้องรับผิดชอบกันอย่างเต็มที่อยู่
แล้ว และ การจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง จะต้องใช้เวลาค่อนข้างมากในการติดต่อ
ประสานงาน , การจัดเตรียมรูปแบบ , การคัดเลือกผู้เข้าร่วมกิจกรรม เป็นต้น
ทำให้ไม่สามารถจัดได้อีก

1.2 ความถนัดของบุคลากร การจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ ฯ นั้น จำเป็นต้อง
ใช้บุคลากรที่มีความสามารถในการทำให้เรื่องของสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่น่า
สนใจ จูงใจให้คนเข้าร่วมกิจกรรมได้ และต้องสามารถทำให้คนได้รับสาระ
ควบคู่ไปกับความบันเทิง เพื่อที่จะได้ติดตาม และ เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

2. งบประมาณในช่วงที่เศรษฐกิจอยู่ในภาวะเจริญเติบโต ประชาชนมีกำลังซื้อสูง ผู้
ประกอบธุรกิจต่างให้ความสำคัญกับการซื้อโฆษณา เพื่อกระตุ้นการซื้อ บริษัทผู้ผลิต
รายการ จึงมีรายได้ค่อนข้างมาก พอที่จะจัดสรรมาจัดกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ได้
แต่เมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจชะลอตัว บริษัท ฯ มีรายได้ลดลง จำเป็นต้องบริหารงบ
ประมาณอย่างเข้มงวด จึงต้องลดกิจกรรมที่ไม่ก่อผลกำไร

ปัจจัยภายนอก

ผู้สนับสนุนรายการ ในช่วงเศรษฐกิจเจริญเติบโต ประชาชนมีกำลังซื้อสูง ผู้ประกอบกิจการจึงยินดีที่จะสนับสนุนกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ ฯ เพราะเล็งเห็นว่าเป็นช่องทางที่ดีในการประชาสัมพันธ์ภาพพจน์ของบริษัท และตัวสินค้า แต่เมื่อมีปัญหาด้านเศรษฐกิจ งบประมาณทั้งด้านการโฆษณา และการประชาสัมพันธ์จึงลดลง ดังเช่นที่อุไร ให้สัมภาษณ์ว่า

" อยากให้มีกิจกรรมมาก ๆ แต่ต้องดูงบประมาณ แผนการตลาดของบริษัท บริษัทที่มาสนับสนุน เค้าก็ดูว่า บริษัทจะได้อะไรกลับคืนมา ทำให้ไม่มีโอกาสกระทำได้อะไร บ่อย ๆ "

บทบาทในการเป็นเวทีให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นย้อนกลับ

เป็นบทบาทที่สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท ได้กระทำโดยการเป็นช่องทางให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นย้อนกลับ 2 รูปแบบ คือ ให้ผู้รับสารฝากความคิดเห็นไว้ในเครื่องตอบรับอัตโนมัติ เพื่อจะได้รวบรวมส่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป และ กระทำผ่านรายการ " ที่นี้พัทยา " ซึ่งเป็นรายการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และ เจ้าหน้าที่ของเมืองพัทยา และเปิดโอกาสให้ประชาชนโทรศัพท์เข้ามาแสดงความคิดเห็น หรือ ชักถาม ซึ่งนับเป็นบทบาทเชิงรุกที่จะเอื้อประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาท้องถิ่น เพราะให้โอกาสคนในท้องถิ่นได้แสดงความต้องการ ความคิดเห็น และ สร้างเสริมความเข้าใจอันดี ระหว่างรัฐ กับ ชุมชน ซึ่งการจะสามารถแสดงบทบาทนี้ได้ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งได้แก่

1. นโยบายขององค์กร ซึ่ง สุระ หัวหน้าสถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท พัทยา ได้ให้ข้อมูลว่า

“ จากนโยบายของคุณ มงคล สิมะโรจน์ ต้องการให้เป็นสถานีวิทยุชุมชน ให้
 แข็งแกร่งที่เป็นประโยชน์ ให้คนรู้สึกว่ รายการวิทยุเป็นเพื่อน “

จากดำริดังกล่าว หัวหน้าสถานีจึงได้ริเริ่มรายการนี้ขึ้น เพื่อเป็นสื่อให้ผู้สร้าง
 ปัญหา ผู้ได้รับผลกระทบ และ ผู้แก้ปัญหา ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน โดย
 ให้วิทยุเป็นสื่อ

2. *อุปกรณ์การสื่อสาร* สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท พัทยา มีเครื่องตอบรับ
 อัตโนมติที่เปิดสายให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาแสดงความคิดเห็นได้ตลอด 24 ชั่วโมง และมี
 เจ้าหน้าที่ฟังเสียงที่บันทึกไว้ และรวบรวมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงสามารถทำหน้าที่
 นี้ได้

3. *ความสามารถของนักจัดรายการ* เนื่องจากทางสถานี ๔ มีนักจัดราย
 การบางคนที่เคยเป็นผู้สื่อข่าว จึงสามารถจัดรายการในลักษณะของการสัมภาษณ์ได้ดี

ถึงแม้ว่าจะมีปัจจัยสนับสนุนหลายประการ แต่การทำหน้าที่เป็นเวทีให้ประชา
 ชนแสดงความคิดเห็นย้อนกลับผ่านทางรายการนี้ ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร
 ทั้งนี้เนื่องมาจากปัจจัยภายในและภายนอกหลายประการได้แก่

ปัจจัยภายใน

1. *ความอิสระในการดำเนินรายการ* เนื่องจากบุคคลที่รับเชิญมาออกราย
 การ จะเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในท้องถิ่น ดังนั้น ผู้ดำเนินรายการซึ่งเป็นผู้สัมภาษณ์ จะรู้
 สึกอึดอัดในการตั้งคำถาม เพราะต้องคำนึงว่าคำถามนั้น ๆ จะ กระทบกระเทือนสถานะ
 ของผู้ให้สัมภาษณ์หรือไม่ พาดพิงถึงบุคคลที่สามหรือไม่ หรือ เกี่ยวโยงกับผู้มีอำนาจ
 ในท้องถิ่นคนอื่น ๆ หรือไม่ ซึ่งนักจัดรายการให้ความเห็นว่า

“ เครียดมาก เราไม่กล้าซักอะไรมาก เพราะรู้สึกว่าเป็นแขกของหัวหน้า ต้องให้เกียรติ ให้เขาพูด เขาก็จะพูดแต่สิ่งดี ๆ เพื่อให้คนฟังมองว่าเขาดี กลายเป็นว่า เป็นช่วงให้เจ้าหน้าที่มาแก้ตัว มาสร้างภาพพจน์ให้ตนเองมากกว่า “

2. รูปแบบรายการ ผู้ส่งสารมีความเห็นว่า รูปแบบรายการที่เป็นอยู่ปัจจุบัน เป็นรายการที่เน้นความบันเทิง ความคาดหวังของผู้ฟังที่รับฟังรายการ คือ ความผ่อนคลาย ดังนั้น การจัดรายการในลักษณะ “ วิทยุชุมชน “ ในสถานที่ที่มีรูปแบบรายการเน้นหนักไปทางบันเทิง จะประสบความสำเร็จได้ยาก เพราะผู้ฟังมีเป้าหมายในการฟังต่างกัน ดังเช่น ความคิดเห็นของ ไกรสร บุญมา , นักจัดรายการ ว่า

“ การทำให้เป็นวิทยุชุมชนนั้น วิธีการนำเสนอต้องให้เข้าถึง ต้องเข้าใจว่า คนฟังวิทยุต้องการฟังเพลง ฟังดีเจ ไม่ต้องการฟังก้านัน ผู้ใหญ่บ้านมาพูด เพราะฟังแล้วจะคิดว่า เป็นการหาเสียงหรือไม่ “ (สัมภาษณ์ 16 ตุลาคม 2541)

3. การมีส่วนร่วมของผู้ฟัง การจะแสดงบทบาทเป็นช่องทางการสื่อสารย้อนกลับได้นั้น ผู้ส่งสารไม่สามารถกระทำได้โดยลำพัง ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้รับสารซึ่งที่ผ่านมา ถึงแม้วิทยุท้องถิ่น จะจัดรายการในลักษณะที่เปิดโอกาสให้ผู้ฟังร่วมแสดงความคิดเห็นเข้ามายังรายการ แต่ก็ไม่ได้รับความสนใจจากผู้ฟังเท่าใดนัก

จากปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว สามารถนำมาสรุปได้ดังนี้

บทบาทของวิทยุท้องถิ่น	ปัจจัยสนับสนุน ภายใน	ปัจจัยสนับสนุน ภายนอก	ปัจจัยอุปสรรค ภายใน	ปัจจัยอุปสรรค ภายนอก
นำเสนอข่าวสาร	นโยบาย ความสามารถของ บุคลากร	แหล่งข่าว	จำนวนบุคลากร	-
สร้างจิตสำนึก	นโยบาย ความตั้งใจของผู้ส่ง ความไม่ซับซ้อนในการ เตรียมงาน	-	-	-
ให้แนวทางในการปฏิบัติ	นโยบาย ทัศนคติของนักจัดรายการ	แหล่งข้อมูล	-	-
ให้ความร่วมมือ	นโยบาย	-	-	-
ให้ความรู้	นโยบาย ทัศนคติของนักจัดรายการ	แหล่งข้อมูล	-	-
ให้สถานภาพ	-	-	-	แหล่งข้อมูล
เสนอแนวคิดในการแก้ปัญหา	ทัศนคติของนักจัดรายการ	-	ความซับซ้อนในการเตรียม ข้อมูล	-
การเฝ้าระวัง	-	-	นโยบาย บุคลากร จรรยาบรรณ งบประมาณ	-
การเป็นแกนนำ ฯ	นโยบาย ทัศนคติของบุคลากร	ความร่วมมือขององค์กร ธุรกิจ	จำนวน / ความถนัดของ บุคลากร งบประมาณ	ผู้สนับสนุนรายการ
การเป็นช่องทาง ฯ	นโยบาย อุปกรณ์การสื่อสาร ความสามารถของนักจัด รายการ	-	นโยบาย อิสระในการดำเนินรายการ รูปแบบรายการ งบประมาณ	การมีส่วนร่วมของ ผู้ฟัง

จากข้อมูลข้างต้น ซึ่งให้เห็นว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาทของวิทยุท้องถิ่นมากที่สุด ได้แก่

1. **นโยบาย** เพราะเป็นทั้งปัจจัยสนับสนุน และ ปัจจัยอุปสรรค ดังเช่น เป็นปัจจัยสนับสนุนในการแสดงบทบาทการนำเสนอข่าวสาร และการให้ความรู้ แต่เป็นปัจจัยอุปสรรคในการแสดงบทบาทการเฝ้าระวัง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีองค์กรที่ว่า บุคคลผู้อยู่ในฐานะผู้สื่อสารกับมวลชน ย่อมจะต้องปฏิบัติงานอยู่ภายใต้กรอบนโยบายขององค์กรที่ตนสังกัดอยู่
2. **ทัศนคติของผู้ส่งสาร** เพราะผู้ส่งสารจะทำหน้าที่เสมือนผู้เฝ้าประตู (gatekeeper) เป็นผู้คัดเลือก เนื้อหาจากข้อมูลจำนวนมหาศาล มาเพียงบางส่วนเพื่อนำเสนอ ดังนั้น กระบวนการภายในตัวเองของผู้ส่งสาร จึงมีผลต่อสารที่ส่งออกไป หากผู้ส่งสารมีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือมีทัศนคติเชิงบวกต่อการแสดงบทบาทใด บทบาทหนึ่ง ก็จะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้สามารถนำเรื่องราวนั้น ๆ หรือ การแสดงบทบาทนั้น ๆ ได้มาก ดังเช่น อุไร สารวงษ์ หรือ เบญจมาภรณ์ ปราบพาล มีความสนใจในเรื่องป่าไม้ / ต้นไม้เป็นพิเศษ จึงคัดเลือกบทความเกี่ยวกับป่าไม้ / ต้นไม้มานำเสนอค่อนข้างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรสุรีย์ ธนะศรีลีบวงส์ (2534) ที่ศึกษากระบวนการคัดเลือกข่าวโทรทัศน์ พบว่า กระบวนการคัดเลือกข่าวโทรทัศน์นั้น มีความแตกต่างกันไปตามประเภทของข่าว ซึ่งปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ได้แก่ปัจจัยด้านบุคลิกลักษณะเฉพาะตัวและภูมิหลังของนักข่าว
3. **แหล่งข้อมูลข่าวสาร** เป็นปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ส่งสารได้เป็นอย่างดี ได้แก่ ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารที่รวดเร็ว ทำให้ผู้ส่งสารสามารถได้รับข้อมูลข่าวสารได้หลากหลายและรวดเร็ว เอื้ออำนวยต่อการแสดงบทบาทหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอข่าวสาร หรือ การให้แนวทางในการปฏิบัติ นอกจากนี้ ความร่วมมือของแหล่งข่าวก็เป็นปัจจัยสนับสนุนอีกประการหนึ่ง ที่ช่วยให้ผู้

ส่งสารสามารถรับรู้เรื่องราวได้โดยไม่ต้องค้นหารวบรวม แต่การเลือกใช้แหล่งข้อมูล ก็เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นด้วยเช่นกัน เพราะการเลือกใช้ข้อมูลจากสื่อส่วนกลาง จะทำให้มีเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นน้อยลง

4. *ความจำกัดของจำนวน และ ความถนัดของบุคลากร* เป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคประการสำคัญที่ทำให้บทบาทหลายบทบาทไม่สามารถกระทำได้ ได้แก่ หลายบทบาทที่เป็นบทบาทในเชิงรุก ไม่ว่าจะเป็นบทบาทในการเฝ้าระวัง การเป็นแกนนำในการเคลื่อนไหว หรือ การเป็นเวทีให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นย้อนกลับนั้น ต้องใช้เวลาในการปฏิบัติมากกว่าบทบาทเชิงรับ ซึ่งสถานีวิทยุแต่ละแห่งมีบุคลากรจำกัด และต่างมีงานประจำเต็มที่อยู่ แล้ว เช่น สถานีวิทยุ สวท. ชลบุรี มีบุคลากรที่ทำหน้าที่นักจัดรายการ เพียงคนเดียว ซึ่งต้องทำทั้งการทำข่าวนอกสถานี , การจัดรายการในสถานี จึงไม่สามารถทำหน้าที่เหล่านี้ได้อย่างเต็มกำลัง นอกจากนี้ความถนัดของบุคลากรก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่ง เพราะการแสดงบทบาทบางประการ เช่น การเสนอแนวคิดในการแก้ปัญหา การเป็นแกนนำ ฯ นั้น บุคลากรต้องมีความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาในหลายแง่มุม จึงไม่ใช่ นักจัดรายการทุกคนจะสามารถกระทำได้

5. *ปัจจัยด้านงบประมาณ* เป็นปัจจัยอุปสรรคอีกประการหนึ่งที่เป็นปัจจัยต่อเนื่องทั้งปัจจัยภายในและภายนอก และเป็นปัจจัยที่ผู้ส่งสารเห็นว่าสำคัญที่สุด ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณจากการจัดสรรของผู้บริหาร หรืองบประมาณที่จะได้จากการสนับสนุนของแหล่งทุนในท้องถิ่น ดังเช่น สถานีวิทยุ สวท. ชลบุรี ไม่มีการบริหารรายได้ของตนเอง งบประมาณทั้งหมดต้องอาศัยการเบิกจ่ายจากส่วนกลาง ทำให้ความคล่องตัวในการปฏิบัติงานลดลง ส่วนสถานีวิทยุ อสมท. นั้น ทางผู้เช่าเวลา มีรายได้จากการขายโฆษณา ซึ่งในแต่ละเดือนจะมีรายได้ไม่แน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงตั้งแต่กลางปี 2540 รายได้ของบริษัทลดลง (วิมลมาศ ภควัดโสภณ , สัมภาษณ์ 16 ตุลาคม 2541) ในขณะที่มีรายจ่ายประจำ ไม่ว่าจะเป็นค่าเช่าเวลา ค่าตอบแทนของพนักงานทั้งในส่วนที่ทำงานให้กับบริษัท และ ส่วนที่ทำงานให้อสมท. โดยตรง

รวมถึงค่าใช้จ่ายในการดำเนินการอื่น ๆ จึงทำให้ต้องบริหารงบประมาณอย่างเข้มงวด ส่งผลต่อการแสดงบทบาทที่ต้องใช้งบประมาณสูง ๆ เช่น การเป็นแกนนำด้านการอนุรักษ์ ฯ

ปัจจัยด้านงบประมาณนี้ เป็นปัจจัยโดยตรงต่อการแสดงบทบาทบางประการ เช่น การเป็นแกนนำในการเคลื่อนไหว และยังเป็นปัจจัยผูกพันที่ก่อให้เกิดอุปสรรคอื่น อาทิ จำนวนบุคลากร หากมีงบประมาณก็สามารถจัดหาบุคลากรเพิ่ม หรือ สรรหาบุคลากรที่มีความถนัดเฉพาะด้านมาทำหน้าที่ได้